

Warszawa, 27 maja 2024 r.

SRW.5144.37.2024

B 622

DECYZJA

Działając na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1, art. 37a, art. 89 pkt 2, art. 91 ust. 4 pkt 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.) § 12 ust. 1 i 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2021 r. poz. 81) oraz art. 104, art. 105 ust. 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks Postępowania Administracyjnego (Dz. U. z 2024, poz. 572, tj.) - po rozpatrzeniu wniosku z dnia 13.05.2024. (data wpływu: 13.05.2024, uzupełnionego o programy 16.05.2024) ks. Jerzego Skłuckiego - proboszcza Parafii Rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kałuszynie, ul. A. Mickiewicza 2, o wydanie pozwolenia na prowadzenie prac konserwatorsko-restauratorskich wyposażenia (ołtarz główny, ambona, dwa konfesjonały i figura św. Antoniego z Padwy), umieszczonego w kościele parafialnym, wpisanego do rejestru zabytków ruchomych pod numerem B 622 decyzją z dnia 21 lipca 2022 roku.

1. **Umarzam postępowanie w części, w zakresie uzyskania pozwolenia na prace konserwatorsko-restauratorskie przy nieobjętych wpisem do rejestru zabytków konfesjonale prawym i lewym oraz gipsowej figurze św. Antoniego Padewskiego z oprawą z kościoła parafialnego Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kałuszynie.**
2. **Pozwalam Parafii Rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kałuszynie na prace konserwatorskie i prace restauratorskie i badania konserwatorskie przy:**
  - **ołtarzu głównym (wraz z obrazem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, dwoma figurami aniołów i tabernakulum)**
  - **ambonie****z kościoła parafialnego w Kałuszynie, zgodnie z opisem wniosku i programem autorstwa Michała Błędowskiego w: Program prac konserwatorskich i restauratorskich dotyczący ołtarza głównego i elementów wyposażenia z kościoła rzymskokatolickiego pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kałuszynie oraz uzupełnionych opisach stanów zachowania, załączonych do niniejszej decyzji.**

Określam następujące warunki:

2. **warunek polegający na obowiązku kierowania pracami konserwatorskimi i restauracyjnymi albo**

samodzielnego ich wykonywania przez osobę spełniającą wymagania, o których mowa w art. 37a ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2023 r. poz. 840 ze zm.);

3. warunek polegający na obowiązku przekazania nie później niż w terminie 14 dni przed dniem rozpoczęcia prac:

- dokumentów potwierdzających spełnianie przez osobę, o której mowa w pkt 3 niniejszej decyzji wymagań, o których mowa w art. 37a ww. ustawy,
- imienia, nazwiska i adresu osoby, o której mowa w pkt 3 niniejszej decyzji,
- oświadczenia osoby, o której mowa w pkt 3 niniejszej decyzji o przyjęciu przez nią obowiązku kierowania tymi pracami albo samodzielnego ich wykonywania;

4. warunek polegający na obowiązku przekazania nie później niż w terminie 14 dni przed dniem dokonania zmiany osoby, o której mowa w pkt 3 niniejszej decyzji:

- dokumentów potwierdzających spełnianie przez tę osobę, o której mowa w pkt 3 niniejszej decyzji wymagań, o których mowa w art. 37a ww. ustawy,
- imienia, nazwiska i adresu osoby, o której mowa w pkt 3 niniejszej decyzji,
- oświadczenia osoby, o której mowa w pkt 3 niniejszej decyzji o przyjęciu przez nią obowiązku kierowania tymi pracami albo samodzielnego ich wykonywania;

5. niezwłocznego zawiadomienia Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o zagrożeniach lub nowych okolicznościach ujawnionych w trakcie prowadzenia wskazanych w pozwoleniu prac;

6. Określam termin ważności pozwolenia: do 31.12.2029 rok.

Uzasadnienie

W dniu 13.05.2024 roku do Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie wpłynął wniosek o wydanie pozwolenia na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich przy ołtarzu głównym, ambonie, dwóch konfesjonatach oraz figurze św. Antoniego z Padwy wraz z jej oprawą architektoniczną, zgodnie z opisem wniosku i załączonym programem prac. Obiekty stanowią wystrój parafialnego kościoła Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kałuszynie. Część z nich jest objęta prawną ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków ruchomych. Do rejestru zabytków ruchomych pod numerem B 622 decyzją z dnia 21 lipca 2022 roku wpisano ołtarz główny wraz z obrazem przedstawiającym Wniebowzięcie Najświętszej Marii Panny, tabernakulum i rzeźbami dwóch aniołów, ambonę.

Prawna ochrona konserwatorska obejmuje w/w obiekty, zatem stosownie do art. 36 ust. 1 pkt. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku, prowadzenie badań konserwatorskich, prac konserwatorskich, prac restauratorskich zabytku wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków w formie decyzji. Pozostała część wyposażenia jak dwa

konfesjonały i figura św. Antoniego z Padwy wraz z oprawą nie są objęte ochroną co wyklucza uzgodnienie przedsięwzięcia poprzez pozwolenie konserwatorskie i w tej części umorzono postępowanie nie wydając decyzji.

Planowane prace konserwatorskie i restauratorskie przy ołtarzu i ambonie przywrócą częściowo cechy pierwotne materiałów – drewna i jego powłok, w tym wykańczających, z którego został wykonany ołtarz. Poprzedziło je wykonanie wstępnego rozpoznania obiektu poprzez badania konserwatorskie. Stan zachowania wymaga ich przeprowadzenia z uwagi na ślady żerowania drewnojadów, przetarcia pozłot i uszkodzenia gruntów. W ramach prac zostanie oczyszczona powierzchnia obiektu, materia wzmocniona oraz uzupełnione ubytki, tak aby doprowadzić do spójności historycznej ołtarza i ambony.

Niniejsza decyzja określa warunek zawiadomienia Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o zagrożeniach lub nowych okolicznościach ujawnionych w trakcie prowadzenia wskazanych w pozwoleniu prac. Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków w punktach osnowy niniejszej decyzji określił również warunek sporządzenia dokumentacji powykonawczej podejmowanych działań i przekazania jej w ciągu 3 miesięcy po ich zakończeniu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Warunki polegające na obowiązku kierowania pracami przez osoby posiadające wymagane kwalifikacje zgodnie z art. 37a ww. ustawy, jak również do poinformowanie MWKZ przed rozpoczęciem działań o ich danych osobowych i przekazania dokumentów poświadczających posiadanie tychże kwalifikacji są zgodne z § 12 oraz 14 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81).

Planowane prace nie wpłyną negatywnie na substancję zabytkową chronionego obiektu, a zatem są dopuszczalne z konserwatorskiego punktu widzenia.

W tym stanie rzeczy należało orzec jak w sentencji.

Pouczenie

1. Od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które strona może wnieść w terminie 14 dni od dnia doręczenia niniejszej decyzji, za pośrednictwem Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków ul. Nowy Świat 18/20, 00-373 Warszawa.
2. W terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania. Oświadczenie należy złożyć Mazowieckiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.
3. Z dniem doręczenia Mazowieckiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków

oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wniesienia odwołania przez ostatnią ze stron postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna.

4. Decyzja podlega wykonaniu przed upływem terminu do wniesienia odwołania, jeżeli jest zgodna z żądaniem wszystkich stron lub jeżeli wszystkie strony zrzekły się prawa do wniesienia odwołania.

5. Niniejsze pozwolenie nie zwalnia z obowiązku uzyskania innych pozwoleń i zgłoszeń wymaganych przepisami prawa.

6. Zawiadomienia wskazanego jako warunek pozwolenia dokonuje się w formie pisemnej, za pomocą faksu lub poczty elektronicznej zgodnie z informacjami udostępnionymi w Biuletynie Informacji Publicznej.

7. Postępowanie w sprawie wydanego pozwolenia może zostać wznowione, a następnie pozwolenie może być cofnięte lub zmienione na podstawie art. 47 ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

ZASTĘPCA MAZOWIECKIEGO WOJEWÓDZKIEGO
KONSERWATORA ZABYTKÓW

Anna Grudzińska

Otrzymują:

- 1) Parafia Rzymskokatolicka Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kałuszynie+ załącznik
3. a/a + załącznik

Stan zachowania i przyczyny zniszczeń**Ołtarz główny, obraz „Wniebowzięcia NMP”**

Stan zachowania ołtarza głównego oceniono jako zły, grożący pogorszeniu ze względu na dezintegrację konstrukcji. W wielu miejscach widoczne ślady żerowania drewnojadów w postaci otworów wylotowych i świeżej mączki. Konstrukcja drewniana na skutek działania owadów utraciła pierwotną wytrzymałość i wymaga impregnacji oraz wzmocnienia. W związku z porażeniem przez drewnojady lub z przyczyn uszkodzeń mechanicznych konstrukcja ołtarza głównego uległa dezintegracji. Ołtarz widocznie pochylony na prawą stronę co w przypadku braku prac ratunkowych doprowadzić może do rozległych zniszczeń i całkowitego zawalenia konstrukcji. W zwieńczeniu ołtarza widoczne braki elementów dekoracyjnych tj.: żabki, fragmenty kwiatonów, ornamenty roślinne. W nastawie zaobserwować można również liczne mniejsze uszkodzenia mechaniczne (przetarcia, otwory po gwoździach, wkrętach i pineskach). Ołtarz został pokryty wtórnie warstwami przemalowań oraz złocień wykonanych w sposób nieprofesjonalny podczas ostatniej renowacji, co doprowadziło do utraty pierwotnego wyglądu nastawy.

Obraz znajdujący się w ołtarzu głównym wykazuje stosunkowo dobry stan techniczny. Malowidło „Wniebowzięcie NMP” znajdujące się w głównym ołtarzu jest lekko obwisłe, czego przyczyną może być duża wilgotność względna powietrza panująca w kościele. Jego struktura może być niebezpiecznie osłabiona, pozbawiona elastyczności i sprężystości. W płótnie nie zaobserwowano większych dziur oraz ubytków powstałych na skutek urazów mechanicznych: uderzeń, upadków, obić lub rozdarć. Warstwa malarska w obrazie wykazuje dobrą adhezję do zaprawy, nie występują rozwarstwienia pomiędzy tymi dwiema warstwami. Lico obrazu pokryte jest zabrudzeniami powierzchniowymi, przez co oryginalna kolorystyka obrazu jest zafaszowana. Ogólny stan zachowania dwóch rzeźb aniołów można określić jako zły. Obiekty zostały przemalowane olejną farbą około 10 lat temu. Ze względu na charakter użytej farby, bardzo ciężko jest ustalić faktyczny stan rzeźb. Zastosowanie farby olejnej doprowadziło do zatarcia się konturów, zwłaszcza w partiach dłoni oraz twarzy. Niemożliwe na tą chwilę jest także określenie procentowego zachowania warstw z poszczególnych faz. Patrząc na stan ołtarza, również w rzeźbach można spodziewać się otworów wylotowych po porażeniu przez drewnojady, które przykryte zostały grubą warstwą farby olejnej. Malarskie opracowanie modelunku karnacji oraz szat u postaci wykazuje bardzo niską jakość, co wpływa na końcowy odbiór rzeźb. Dwie rzeźby aniołów jako integralna część wyposażenia kościoła i istotny element kultu religijnego, ze względu na stan zachowania, wymagają jak najszybszego zatrzymania procesów niszczenia i przeprowadzenia pełnej konserwacji, która przywróci rzeźbom ich pierwotny wygląd.

**Program prac konserwatorskich i restauratorskich dotyczący
ołtarza głównego i elementów wyposażenia z kościoła
rzymskokatolickiego pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii
Panny
w Kałuszynie**

OPRACOWANIE:

RENOART
KONSERWACJA I RESTAURACJA DZIEŁ SZTUKI

Renoart Konserwacja i Restauracja Dzieł Sztuki Michał Błądowski
NIP 9482640049
Czackiego 4, 26-600 Radom,
Polska mail:
renoart.konserwacja@gmail.com
tel. kom. 665 241 204

Toruń, 18.04.2024 r.

Rys historyczny

Świątynia została wzniesiona w stylu neogotyckim w latach 1889-1893 według projektu architekta Józefa Piusa Dziekońskiego. Jest to kościół typu bazylikowego. Od frontu znajduje się wieża.

W 1887 roku na wniosek ks. Adolfa Żebrowskiego postanowiono wznieść trójnawowy kościół w stylu neogotyku bałtycko-wiślańskiego według projektu Józefa Piusa Dziekońskiego. Budowa kościoła pw. Wniebowzięcia NMP mogącego pomieścić 3000 osób trwała od 1889 do 1897 roku. Poświęcenie świątyni odbyło się 27 października 1893 roku, a konsekrował ją abp Teofil Chościak Popiel 14 sierpnia 1897 roku.

Do wyposażenia budowli należą m.in.: znajdujący się w ołtarzu głównym obraz "Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny" namalowany przez Michała Elwiro Andriollego oraz obrazy pochodzące z XIX stulecia znajdujące się w nawach bocznych.

Po wojnie ks. Zygmunt Dejniński, przeprowadził gruntowny remont kościoła. W końcu lat sześćdziesiątych wyremontowano organy i wstawiono witraże. W latach osiemdziesiątych, staraniem ks. Czesława Bednarczyka, wymieniono dach na kościele i odnowiono wnętrze¹.

Stan zachowania i przyczyny zniszczeń

Stan zachowania ołtarza głównego, konfesjonałów i ambony oceniono jako zły. W wielu miejscach widoczne ślady żerowania drewnojadów w postaci otworów wylotowych i świeżej mączki. Konstrukcja drewniana na skutek działania owadów utraciła pierwotną wytrzymałość i wymaga impregnacji oraz wzmocnienia. W związku z porażeniem przez drewnojady lub z przyczyn uszkodzeń mechanicznych konstrukcja ołtarza głównego uległa dezintegracji. Ołtarz widocznie pochylony na prawą stronę co w przypadku braku prac ratunkowych doprowadzić może do rozległych zniszczeń i całkowitego zawaleniu konstrukcji. Mechanizm przesuwny zamykający górną półkolistą niszę tabernakulum pod wpływem osunięcia konstrukcji nośnej ołtarza uległ uszkodzeniu. W ołtarzach, konfesjonałach i ambonie widoczne braki elementów dekoracyjnych tj.: żabki, fragmenty kwiatonów, ornamenty roślinne. Zaobserwować można również liczne mniejsze uszkodzenia mechaniczne (przetarcia, otwory po gwoździach, wkrętach i pineskach). Obiekty pokryte wtórnymi warstwami farb i lakierów zmieniających ich pierwotny wygląd. Elementy wyposażenia wtórnie pozłożone w sposób nieprofesjonalny podczas ostatniej renowacji.

Stan zachowania baldachimu oraz konsoli określono jako zły, zbliżony do pozostałej małej architektury drewnianej w kościele. Drewno silnie zaatakowane przez drewnojady, liczne otwory wylotowe z widoczną świeżą mączką w ich pobliżu.

Na figurze gipsowej widoczne liczne uszkodzenia mechaniczne (ubytki, przetarcia warstw farby). Rzeźba pokryta wtórnymi grubymi powłokami farb olejnych unieczyszczających detal rzeźbiarski.

Obraz znajdujący się w ołtarzu głównym wykazuje stosunkowo dobry stan techniczny. Malowidło „Wniebowzięcie NMP” znajdujące się w głównym ołtarzu jest lekko obwisłe, czego przyczyną może być duża wilgotność względna powietrza panująca w kościele. Jego struktura może być niebezpiecznie osłabiona, pozbawiona elastyczności i sprężystości. W płótnie nie zaobserwowano większych dziur oraz ubytków powstałych na skutek urazów mechanicznych: uderzeń, upadków, obić lub rozdarć. Warstwa malarska w obrazie wykazuje dobrą adhezję do zaprawy, nie występują

¹https://pl.wikipedia.org/wiki/Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_Wniebowzi%C4%99cia_Naj%C5%9Bwi%C4%99tnej_Maryi_Panny_i_%C5%9Bw._Stanis%C5%82awa_w_Ka%C5%82usynie
rozwarstwienia pomiędzy tymi dwiema warstwami. Lico obrazu pokryte jest lekkimi zabrudzeniami powierzchniowymi, przez co oryginalna kolorystyka obrazu jest zafalszowana.

Ogólny stan zachowania rzeźb można określić jako średni. Wszystkie obiekty zostały przemalowane olejną farbą około 10 lat temu. Ze względu na charakter użytej farby, bardzo ciężko jest ustalić faktyczny stan rzeźb. Zastosowanie farby olejnej doprowadziło do zatarcia się konturów, zwłaszcza w partiach dłoni oraz twarzy. Bardzo ciężko jest także określić procent zachowania warstw z poszczególnych faz. Patrząc na stan ołtarzy, również w rzeźbach można spodziewać się otworów wylotowych po nieaktywnym już ataku owadów, które przykryte zostały grubą warstwą farby olejnej. Również malarskie opracowanie modelunku karnacji oraz szat u postaci wykazuje bardzo niską jakość, co wpływa na końcowy odbiór rzeźb.

Ołtarz główny, obraz „Wniebowzięcia NMP”

Fot.1. Ołtarz główny z kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Kałuszynie.

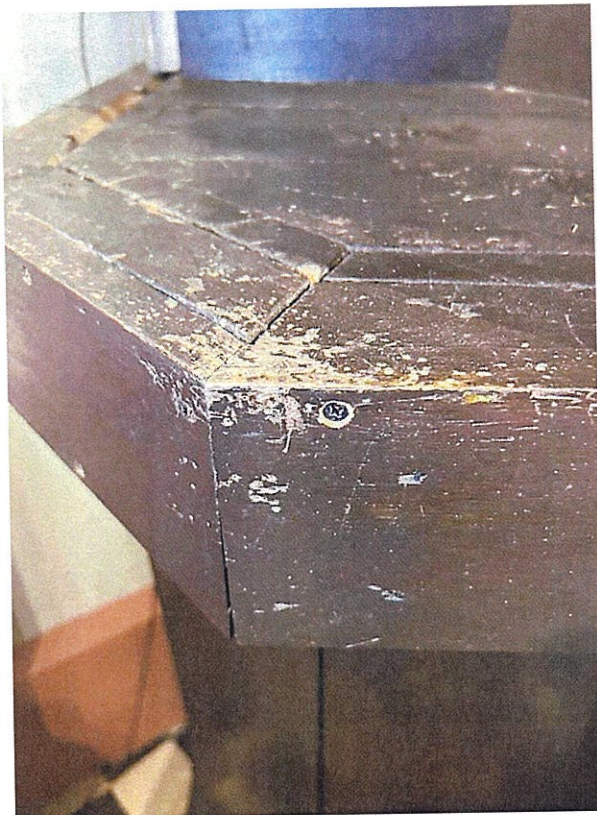

Fot.2. Dezintegracja konstrukcji – ołtarz główny.

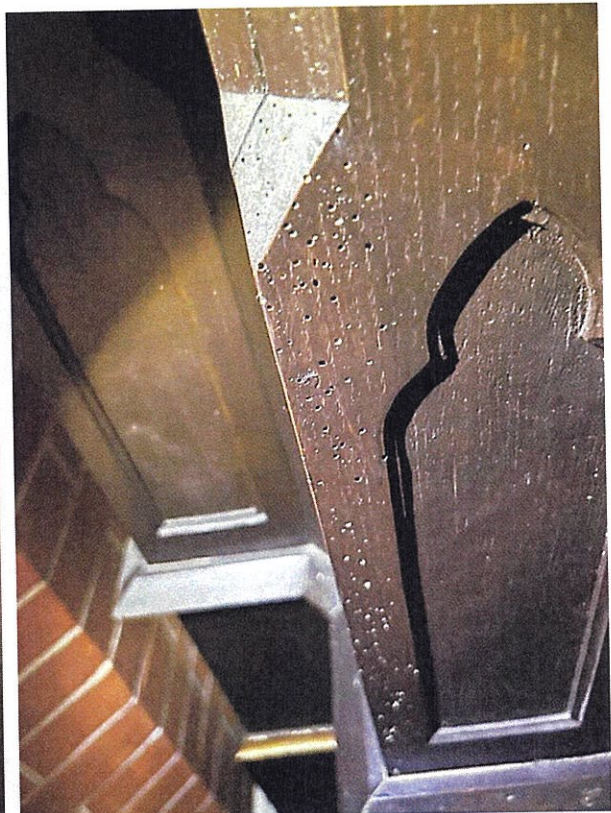
Fot.3. Dezintegracja konstrukcji – ołtarz główny.

Fot.4. Gruba warstwa przemalowania olejnego – ołtarz główny.

Fot.5. Uszkodzenia mechaniczne – ołtarz główny.

Fot.6. Otwory wylotowe po drewnojadach – ołtarz główny.

Fot.7. Rzeźba przemalowana grubą powłoką farb olejnych – ołtarz główny.

Fot.8. Obraz stan zachowania – ołtarz główny.

Opis

Ołtarz przyścienny, architektoniczny. Mensa skrzyniowa. Na poziomie predelli usytuowane tabernakulum, w kształcie kapliczki, w całości złożone. Retabulum flankowane dwiema figurami, rzeźbami aniołów. W polu środkowym obraz z przedstawieniem „Wniebowzięcia NMP”. Na jasnobrązowym ciemniejącym do dołu tle postać matki Boskiej, unoszona do nieba przez anioły. Matka Boska ubrana w długą jasnoczerwoną suknię i niebieski płaszcz przerzucony przez ramiona. Na głowie jasnobrązowy naczófek. Obraz wykonany w technice olejnej na płótnie. Zwieńczenie ołtarza w postaci wimperg i kilku pinakli z kwiatonami. Dwie drewniane, drążone rzeźby aniołów. Postacie ubrane w beżowe suknie i seledynowe płaszcze ze szczegółowo opracowanymi skrzydłami. Tabernakulum w formie trójkątnej zakończonej kapliczki. Wyżej półkolistą niszą, dekorowaną stylizowaną winną latoroślą, flankowaną dwoma kolumnami z korynckimi głowicami. Zwieńczenie tabernakulum w kształcie trójkąta zdobione stylizowanym akantem. Całe tabernakulum drewniane, w całości złożone. Płaszczyzny ołtarza – ciemnobrązowe, motywy dekoracyjne złożone.

Czas powstania

Ołtarz główny – pocz. XIX w. - neogotyck

Obraz „Wniebowzięcie NMP” – ok. 1895r. – klasycyzm

Figury aniołów – pocz. XX w.

Tabernakulum – pocz. XX w. –

neorenesans

Proponowane postępowanie konserwatorskie odnośnie elementów architektury, snycerki

i rzeźb ołtarza

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej obrazującej stan zachowania obiektu przed przystąpieniem do prac konserwatorskich z uwzględnieniem miejsc szczególnie zniszczonych.
2. Demontaż elementów ruchomych (szafy ołtarzowej, elementów snycerskich i rzeźb) połączony z inwentaryzacją i przewiezienie do pracowni konserwatorskiej.
3. Oczyszczenie ołtarza z warstw kurzu i luźnych nawarstwień, przy użyciu zmiotek i pędzli.
4. Wykonanie badań mających na celu przybliżenie wykonawcy pracy pierwotnego wyglądu obiektu zgodnego z założeniami autora np.: pobranie próbek do badań mikroskopowych, wykonanie odkrywek pasowych in situ lub wykonanie badań budowy technologicznej i technicznej obiektu.
5. Usunięcie wtórnych warstw lakieru, przemaalowań metodą chemiczną lub/i

mechaniczną, po przeprowadzonych próbach i badaniach. Możliwe jest użycie gotowych past

rozpuszczalnikowych lub mieszanin rozpuszczalników takich jak aceton, alkohol lub benzyna

lakowa.

6. Usunięcie wtórnych złoceń metodami mechanicznymi lub/i chemicznymi. Wybór odpowiedniej metody nastąpi po przeprowadzeniu prób na obiekcie.
7. Doczyszczenie powierzchni drewna na odwrociu poszczególnych elementów.
8. Usunięcie wadliwych połączeń stolarskich i gwoździ metalowych.
9. Impregnacja połączona z dezynfekcją i dezynsekcją osłabionych i zniszczonych elementów konstrukcyjnych oraz snycerki ołtarza, z użyciem preparatu Per-xil oraz żywicy akrylowej Paraloid B-72 w acetonie.
10. Wymiana elementów drewnianych, których osłabiona struktura nie spełnia zadań konstrukcyjnych (elementy konstrukcyjne i łączenia poszczególnych części) oraz ewentualne wzmocnienie od odwrocia.
11. Sklejenie spękań powstałych w strukturze drewna, za pomocą dyspersji wodnej poliocetanu winylu.
12. Rekonstrukcje brakujących i zniszczonych elementów snycerskich.
13. Uzupełnianie ubytków w podłożu drewnianym dwuskładnikową żywicą epoksydową, Araldit SV/HV 36.
14. Uzupełnienie brakujących ubytków w warstwach zaprawy, przy użyciu zaprawy kredowo- klejowej lub gotowej zaprawy z dodatkiem spoiwa akrylowego sprawdzoną pod kontem stosowania w konserwacji tj. Tikkurila.
15. Przygotowanie podłoża pod złocenia.
16. Wykonanie rekonstrukcji i uzupełnień złoceń, zgodnie z oryginałem w technice na mat i poler, złotem płatkowym.
17. Zabezpieczenie powierzchni drewna warstwą lakieru o kolorze odpowiadającym warstwie pierwotnej. Wybór odpowiedniej metody nastąpi po przeprowadzeniu odkrywek oraz badań na obiekcie.
18. Retusz zniszczonej i rekonstrukcja brakującej warstwy malarskiej farbami akrylowymi oraz farbami Vernice na bazie żywicy mastyksowej i ketonowej firmy Renesans.
19. Zabezpieczenie warstwy malarskiej werniksem końcowym.
20. Montaż wszystkich elementów ołtarza przy użyciu kołków, śrub i wkrętów nierdzewnych wraz ze wzmocnieniem konstrukcji według wykonanej inwentaryzacji.

21. Wykonanie pełniej dokumentacji konserwatorskiej przeprowadzonych prac według obowiązującego schematu.

Proponowane postępowanie konserwatorskie odnośnie umieszczonego w ołtarzu obrazu

1. Demontaż obrazu (ewentualne miejscowe zabezpieczenie 1,5 % wodnym roztworem polialkoholu winylowego i bibułką japońską odspojonych fragmentów warstwy malarskiej) i przewiezienie do pracowni konserwatorskiej.
2. Analiza wizualna w różnych typach oświetlenia tj. VIS, UV oraz w razie potrzeby w promieniach Rentgena i wykonanie dokumentacji fotograficznej.
3. Zdjęcie obrazu z krosien.
4. Oczyszczenie odwrocia z zabrudzeń powierzchniowych, metodą mechaniczną przy użyciu pędzli i gumek.
5. Zdjęcie zabezpieczeń z lica.
6. Podklejenie klejem króliczym osypujących się fragmentów warstwy malarskiej.
7. Chemiczne usunięcie werniksu wraz z ewentualnymi przemalowaniami. Dopuszcza się użycie takich środków jak aceton, alkohol, benzyna lakowa. Wybór środków i ich stężeń uzależniony będzie od prób wykonanych bezpośrednio na obiekcie.
8. Wykonanie reparacji lokalnych płótnem lnianym wklejanym na styk z użyciem dekatyzowanego płótna lnianego oraz dyspersji wodnej poliocetanu winylu.
9. Uzupełnienie ubytków zaprawy, kitem wiedeńskim.
10. Ewentualny dublaż na stole niskociśnieniowym na Beva 371.
11. Naciągnięcie obrazu na krosna. Ewentualne dopasowanie nowych, ruchomych, sfazowanych krosien.
12. Założenie damarowego werniksu retuszarskiego firmy Talens.
13. Reintegracja warstwy malarskiej przy pomocy farb akwarelowych Rembrandt firmy Talens oraz farbami Vernice na bazie żywicy mastyksowej i ketonowej firmy Renesans.
Założenie końcowego werniksu akrylowego firmy Renesans

Ambona

Fot.20. Ambona z kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Kałuszynie.

Fot.21. Uszkodzenia mechaniczne – ambona.

Opis

Ambona wisząca, przyścienna, składająca się z kosza, baldachimu, zaplecka i schodów z balustradą. Kosz na planie ośmioboku, podzielony na pola w formie prostokąta zamkniętego łukiem ostrym. Baldachim na planie części ośmioboku. Daszek zdobiony pinaklami zwieńczonymi kwiatonami na narożach. W podniebieniu baldachimu wyobrażenie gołębiczy Ducha Świętego na tle glorii promienistej. Schody dostawione od strony zachodniej, załamane z gładkimi płycinami.

Proponowane postępowanie konserwatorskie odnośnie elementów architektury i snycerki

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej obrazującej stan zachowania obiektu przed przystąpieniem do prac konserwatorskich z uwzględnieniem miejsc szczególnie zniszczonych.
2. Oczyszczenie obiektów z warstw kurzu i luźnych nawarstwień, przy użyciu zmiotek i pędzli.
3. Wykonanie badań mających na celu przybliżenie wykonawcy pracy pierwotnego wyglądu obiektu zgodnego z założeniami autora np.: pobranie próbek do badań mikroskopowych, wykonanie odkrywek pasowych in situ lub wykonanie badań

budowy technologicznej i technicznej obiektu.

4. Usunięcie wtórnych warstw lakieru, przemaalowań metodą chemiczną lub/i mechaniczną, po przeprowadzonych próbach i badaniach. Możliwe jest użycie gotowych past rozpuszczalnikowych lub mieszanin rozpuszczalników takich jak aceton, alkohol lub benzyna lakowa.
5. Usunięcie wtórnych złoceń metodami mechanicznymi lub/i chemicznymi. Wybór odpowiedniej metody nastąpi po przeprowadzeniu prób na obiekcie.
6. Doczyszczanie powierzchni drewna na odwróciu poszczególnych elementów.
7. Usunięcie wadliwych połączeń stolarskich i gwoździ metalowych.
8. Impregnacja połączona z dezynfekcją i dezynsekcją osłabionych i zniszczonych elementów konstrukcyjnych oraz snycerki małej architektury, z użyciem preparatu Perxil oraz żywicy akrylowej Paraloid B-72 w acetonie.
9. Wymiana elementów drewnianych, których osłabiona struktura nie spełnia zadań konstrukcyjnych (elementy konstrukcyjne i łączenia poszczególnych części) oraz ewentualne wzmocnienie od odwrócia.
10. Sklejenie spękań powstałych w strukturze drewna, za pomocą dyspersji wodnej poliocetanu winylu.
11. Rekonstrukcje brakujących i zniszczonych elementów snycerskich.
12. Uzupełnianie ubytków w podłożu drewnianym dwuskładnikową żywicą epoksydową, Araldit SV/HV 36.
13. Przygotowanie podłoża pod złocenia.
14. Wykonanie rekonstrukcji i uzupełnień złoceń, zgodnie z oryginałem w technice na mat i poler, złotem płatkowym.
15. Zabezpieczenie powierzchni drewna warstwą lakieru o kolorze odpowiadającym warstwie pierwotnej. Wybór odpowiedniej metody nastąpi po przeprowadzeniu odkrywek oraz badań na obiekcie.
16. Wykonanie pełnej dokumentacji konserwatorskiej przeprowadzonych prac według obowiązującego schematu.

Oczekiwane efekty pracy

Obiekty zabytkowe znajdujące się w kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kałuszynie pomimo wykazanych zniszczeń oraz przekształceń, stanowią integralne i cenne elementy historycznego wyposażenia, dlatego powinny zostać bezwzględnie zachowane, zabezpieczone i poddane pracom konserwatorsko–restauratorskim. Głównym założeniem planowanych prac konserwatorskich będzie zahamowanie procesów degradacji oraz przywrócenie obiektom ich pierwotnych walorów technicznych i estetycznych. Prowadzone prace będą polegać na przywróceniu dawnych rozwiązań technologicznych oraz możliwie wierną rekonstrukcją części utraconych bądź nieodwracalnie uszkodzonych wraz z oryginalnym opracowaniem kolorystycznym. W trakcie prowadzonej konserwacji-restauracji przez cały czas obiekty będą znajdować się w stałych, bezpiecznych i kontrolowanych warunkach temperaturowo-wilgotnościowych.

Prace powinny być prowadzone i koordynowane przez osobę doświadczoną, posiadającą odpowiednie kwalifikacje, określone w Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Prace powinny być realizowane przez zespół dyplomowanych konserwatorów dzieł sztuki oraz wykwalifikowanych fachowców, z zastosowaniem tradycyjnych technologii i wysokogatunkowych materiałów lub atestowanych produktów dedykowanych obiektom zabytkowym.

Ambona

Stan zachowania ambony oceniono jako zły. W ambonie widoczne braki elementów dekoracyjnych tj.: żabki, fragmenty kwiatonów, ornamenty roślinne. Zaobserwować można również liczne mniejsze uszkodzenia mechaniczne (przetarcia, otwory po gwoździach, wkrętach i pineskach). Obiekt pokryty wtórnymi warstwami farb i lakierów zmieniających jego pierwotny wygląd. Ambona wtórnie pozłożona w sposób nieprofesjonalny podczas ostatniej renowacji.

